

Lielā grāmata par Madaru

Hiss Kaujers

Māksliniece Anete Bajāre-Babčuka

No nēderlandiešu valodas tulkojusi Inese Paklone

Liels un mazs, 2017

ISBN: 978-9934-533-93-8

Sinopse

Latviešu izdevumā apkopotas piecas no 1975. līdz 1979. gadam publicētās grāmatas par piedzīvojumiem Madaras dzīvē. Grāmatas sākumdaļā meitene vēl ir mazāka un bērnišķīgāka, taču ātri aug lasītāja acu priekšā. Drīz viņu redzam jau deviņgadīgu. Madara dzīvo kopā ar māti, ir neatkarīga un patstāvīgi domājoša meitene, kas nebaidās izaicināt un pārkāpt iesūņojušus sabiedrības aizspriedumus un normas, vienmēr tiecoties uz sapratni un iecietību pret cilvēkiem sev apkārt. Lai arī sarakstīta pirms četrdesmit gadiem, „Lielā grāmata par Madaru” godīgā un nesarežģītā veidā vēsta par problēmām, kas aizvien ir aktuālas – bērnu un pieaugušo attiecībām, sievietes lomu sabiedrībā un citām tēmām. Dzīve Kaujera varoņu ceļā bieži liek šķēršļus, bet tie vienmēr izrādās pārvarami. „Lielā grāmata par Madaru” ir bieža, tomēr tā noteikti nav smaiga lasāmviela, jo uzrakstīta viegli un sadalīta īsos stāstiņos. Tā nav arī grāmata tikai meitenēm. Hiss Kaujers ir asprātīgs un ironisks, prot atrast gan komisko, gan nozīmīgo vienkāršos ikdienas sīkumos, un tas padara šo darbu par vērtīgu un aizraujošu lasāmvielu Madaras vienaudžiem un arī vecākiem bērniem.

Grāmata piemērota pamatskolas vecuma bērniem, sākot no 9 gadu vecuma.

Noskaties īsu video par grāmatu [šeit!](#)

Grāmatas izdošanu atbalstījusi Eiropas Savienības programma „Radošā Eiropa”, Latvijas Republikas Kultūras ministrija, Valsts kultūrkapitāla fonds un Holandiešu literatūras fonds.

Par autoru:

Nēderlandiešu rakstnieks **Hiss Kaujers** (*Guus Kuijer*) ir sarakstījis vairāk nekā 30 grāmatu bērniem un jauniešiem, un par savu darbu saņēmis daudzas literatūras prēmijas – starp tām ir arī 2012. gadā saņemtā Astridas Lindgrēnes Memoriālā balva, ko mēdz dēvēt par bērnu literatūras Nobeli. Viņa darbi ir tikuši adaptēti mākslas filmām un teātra skatuvei. Visus Kaujera darbus caurstrāvo dziļa cieņa pret bērnu kā individu: viņš ar bērniem spēj runāt ar tikpat lielu nopietnību un atklātību, kā ar pieaugušajiem, un nevairās skart sarežģītas tēmas.

Par ilustratoru:

Latviešu izdevumu ilustrējusi māksliniece **Anete Bajāre-Babčuka**. Lakoniskās, ar parasto zīmuli veidotās ilustrācijas precīzi atklāj Madaras dzīves vidi un varoņu raksturus, radot sajūtu, ka viņi dzīvo tepat mums līdzās, nevis kaut kur tālu un sen. Jaunā māksliniece beigusi Jaņa Rozentāla Rīgas Mākslas skolu un Latvijas Mākslas akadēmijas Grafikas nodaļu. „Liels un mazs” izdevis arī viņas ilustrēto levas Samauskas grāmatu „Pikucīšu piedzīvojumi” un Imanta Ziedoņa dzejoli „Trīs akmentiņi” sērijā Bikibuks.

Par tulkotāju:

Inese Paklone studējusi angļu valodu un literatūru Latvijas Universitātē, tulko un atdzejo no holandiešu, angļu un krievu valodas, raksta stāstus un dzejoļus bērniem. Ieguvusi filoloģijas doktora grādu ar pētījumu „Literāra darba autorības koncepts: kontekstuālie aspekti”, ir autortiesību aģentūras AKKA/LAA izpilddirektore. Ineses Paklones tulkojumi veido jau veselu izcilas bērnu literatūras grāmatplauktu. Tajā ir flāmu un holandiešu bērnu folkloras krājums, vairāki nēderlandiešu klasiķes Annijas M. H. Šmites (*Annie M.G. Schmidt*) stāsti, viņa iepazīstinājusi Latvijas bērnus ar Maksu Felthausu (*Max Velthuis*) un Vardulēnu, Tonu Telehenu (*Toon Tellegen*) un briesmīgo skolotāju Krāsni, Sīmona van der Hēsta (*Simon van der Geest*) Zirreni, Barta Mūjārta (*Bart Moeyaert*) Brāļiem, Paula van Lona (*Paul van Loon*) Šausmu autobusu un Žaka Frīnsa (*Jacques Vriens*) skolotāju Jāpu, kā arī dažādu autoru dzeju bērniem. Sevišķi lielu atsaucību guvušas „Liels un mazs” izdotās stāstu izlases: „Šausmu autobuss”, ko „autobusa izrādē” uzveda Nacionālais teātris, un „Skolotājs Jāps var visu”, kas pārtapa aizaužošā objektu teātra izrādē un bija JRT repertuārā vairāk nekā sešus gadus.

Inese Paklone

Kā tu kļuvi par tulkotāju?

Kad gāju pamatskolā, mans paps no rīta mācīja latīņu valodu medicīnas māsu skolā, vakaros – vācu valodu vakarskolā, bet vēl vakaros rakstīja zinātnisku darbu par krievu dzeju latviešu valodā. Viņš man parādīja Ļermontova viena dzejoļa vairāk nekā desmit atdzejojumus latviski. Tos bija veikuši dažādi autori, un tie interesanti atšķīrās, katrā bija klāt atdzejotājs. Tas man patika. Manis pašas pirmie atdzejojumi četrpadsmit gadu vecumā arī bija no krievu valodas – rubajas, mani ārkārtīgi pārsteiguši dzejoļi, kādus latviski nebiju redzējusi. Paps paslavēja atdzejojumus, tikai atgādināja, ka oriģināli ir persiešu valodā, kuru es neprotu. Es biju tulkojusi brīnišķīgo krievu tulkojumu. Kopš tā laika neatzīstu nevienu tulkojumu no starpniekvalodas, nevis no oriģināla.

Kā tu izvēlējies valodas, no kurām tulko?

Studiju laikā klāt pie pamatprogrammas gada vēl četrus mācījos latīņu valodu, iztulkoju fragmentu no Ovidija „Metamorfozēm”, tomēr neturpināju. Gribēju kaut ko ne tik labi nostāvējušos. Iztulkoju trīs amerikāņu dzejnieku dzejas kopas, arī krievu un jīdišvalodas bērnu folkloru.

Tad izlēmu, ka mācīšos valodu, no kuras Latvijā tolaik netulkoja neviens, – nēderlandiešu valodu. Papa brālis no Beļģijas atsūtīja lielās skaidrojošās vārdnīcas, un tā es sāku – tulkojot flāmu un holandiešu bērnu dziesmiņas. Man Beļģijā bija septiņi brālēni un māsīcas, kuri runāja šo valodu, un es cerēju, ka kādreiz, kad viņus satikšu, varēsim izskaidroties abās valodās. Jāatgādina, ka pirmo reizi no PSRS uz šīs valodas zemi man atļāva izbraukt 1990. gadā, kad jau bija iznākušas grāmatas ar maniem tulkojumiem. Man brālēni un māsīcas bija arī Zviedrijā un ASV, bet no šo valstu valodām jau bija labi tulkotāji.

Kas tev visvairāk patīk, tulkojot bērnu grāmatas?

Visu laiku pēc universitātes strādāju algotu darbu, tāpēc tulkoju neliela apjoma sacerējumus – dzejoļus un darbus bērniem. Patlaban šo grāmatu ir ap trīsdesmit.

Bērnu grāmatās nereti ir personvārdi, kas jāiztulko. To nedara grāmatās pieaugušajiem. Bērnu grāmatās īpašvārdi raksturo personu. Tā tulkojumā parādījās kaija Kārels ar koka kāju, vāverēns Bīļuks ar augstuma slimību, svepstošais gliemežvāks Svepstutūta, garākais pasaules zirgs Garrumaks un Tīrākas kundze, kura apsēsta ar tīrības uzturēšanu. Citā grāmatā bērni lamājas tādā dialektā, ko pārējie nesaprot. Tad slenga vārdnīcā man latviski atradās „baigā brenne” un „pilnīgs auers”. Un vēl bērnu grāmatās notiek valodas apgūšana un spēles ar valodu. Esmu arī pati uzrakstījusi sešas grāmatas bērniem. Manuprāt, arī tajās palaikam manāms spēlīgs un dauzonīgs noskaņojums pat visai nopietnās lietās.

Kam bija īpaši jāpievērš uzmanība, tulkojot šo grāmatu?

Dauzīšanās ar valodu ir tas pievelkošais, kas ir bērnu grāmatās, un tā tas bija arī šajā tulkojumā. „Lielajā grāmatā par Madaru”, kurā ir apvienotas piecas grāmatas, bērni šad un tad muld par septiņiem mēmiem, un viņiem ir ēdieni frikēdelis un krocketīte, bet hokipokopēts ir maziņš atotatogrāfs. Šo dauzīšanos atveidot tikpat dauzīgu savā valodā ir liels un nenovērtējams prieks.

UZDEVUMI UN AKTIVĪTĀTES

Uzdevums „Izveido grāmatas pasi”

1. Kāds ir grāmatas nosaukums?
2. Kas ir grāmatas autors? Ko tu zini par šo autoru?
3. Par ko stāsta šī grāmata?
4. Kas ilustrējis šo grāmatu?
5. Kāpēc izvēlējies lasīt šo grāmatu?
5. Kuras domas grāmatā tev šķiet vissvarīgākās?
6. Vai tu ieteiktu šo grāmatu lasīt klasesbiedriem? Kāpēc?
7. Vai šī grāmata ir bibliotēkā? Kā to var atrast?

Saruna „Kopīgais brauciens”

Izlasiet nodaļu „**Tramvajā**” (200. lpp). Pārrunājiet, kādi uzvedības noteikumi jāievēro sabiedriskajā transportā.

Uzdevums „Cilvēki un zvēri”

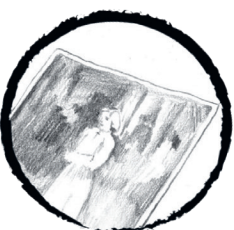
Izlasiet nodaļas „**Zvēru dārzā**” (213. lpp.) un „**Kāpēc?**” (214. lpp.) Pārrunājiet, ko nozīmē humāna (cilvēcīga) izturēšanās pret dzīvniekiem. Veiciet radošu darbu – uzrakstiet savus vērojumus par dzīvniekiem zoodārzā un cilvēku izturēšanos, uzzīmējiet dzīvniekus.

Saruna „Vardarbīgie vārdi”

Izlasiet nodaļu „**Draudēšana**” (225. lpp.) Noskaidrojiet jēdzienus „draudēt”, „draudi”. Pārrunājiet, kā rīkoties, ja saņem draudus (skolā, mājās, uz ielas, internetā).

Uzdevums „Paaudze un dzimta”

Izlasiet nodaļu „**Strīds**” (251. lpp.). Cik paaudžu cilvēkus jūs pazīstat (vecvecvecāku paaudze, vecvecāku paaudze, vecāku paaudze, jūsu vienaudži). Izpētiet, ko nozīmē jēdziens „dzimta”. Kā ir iespējams iegūt ziņas par savu dzimtu? Vai tavā ģimenē ir fotoalbumi? Pastāsti par kādu no savas dzimtas ļaudīm, kas redzams fotogrāfijā.

Saruna „Kā sarunāties”

Izlasiet nodaļu „**Divriteņa skava**” (277. lpp.) Pārrunājiet, kā jutās visi sarunā iesaistītie. Pārveidojiet dialogus tā, lai tie būtu iejūtīgi, atbalstoši, pieklājīgi. Pamatojiet savas rīcības motivāciju: cik daudz tajā ir personiski izjustu (iekšēju) un cik daudz sabiedrībā pieņemto (ārēju) ētisko normu.

Uzdevums „Madara, uzmini manu mīklu!”

Izlasi nodaļu „Mīkla” (324. lpp.) Izdomā pats savas mīklas, uzdod tās klasesbiedriem, ģimenes locekļiem, sarīko mīklu minēšanas turnīru „Madara, uzmini manu mīklu!”.

Pētniecības uzdevums „Noslēpumainais Sinterklāss”

Izlasi grāmatā par holandiešu Sinterklāsu un izpēti, kādas ir citu tautu Ziemassvētku tradīcijas.

Saruna „Ģimenes ir dažādas”

Salīdzini Madaras ģimeni un Robja ģimeni. Daudzbērnu ģimene. Bērnu pienākumi ģimenē. Attiecības starp brāļiem un māsām ģimenē.

Pētījums un spēle „Disciplīna skolā”

Uzziniet, kādi ir bijuši skolu kārtības noteikumi dažādos vēstures periodos. Spēlējot skolu, attēlojiet dažādu laiku klasi ar dažādiem uzvedības noteikumiem, uzrunām, sodiem. Vērtējiet agrākās un mūsdienu uzvedības plusus un mīnus.

Uzdevums „Vēstulnieks”

Izlasi grāmatā Madaras saraksti. Vai Madara rakstīja ar roku uz papīra, datorā vai telefonā? Kā tu raksti vēstules? Ar ko atšķiras ar roku rakstītas vēstules un e-pasta vēstules? Uzraksti vēstuli savam draugam un vēstuli mammai.

Uzdevums „Ko es zinu par...”

Izvēlies kāda grāmatas varoņa vārdu un uzraksti to vertikāli. Katram vārda burtam pretī raksti īpašības, pazīmes, sakarības, kas piemīt šim grāmatas varonim (Madara, Vims, Robis, Tīna, Jans u.c.).

Piemērs:

MADARA

Meitene, kura visu grib zināt, pārsvarā ir draudzīga. Madarai patīk spēlēties.

Atjautīga, jo vienmēr izdomā sarežģītām situācijām risinājumus.

Drosmīga, jo izglāba draugu no nejaukajiem puikām parkā, kuri piesēja to pie koka.

Asa, reizēm mēdz būt neiecietīga.

Radoša, jo sacer dzejoļus.

Attapīga, ātri saprot, kas notiek.

Situāciju analīze.

Izlasi nodaļas „Šahs” (32. lpp.) un „Strunķītis” (35. lpp.)

Uzdevuma norise:

1. Noskaidrošana.

Situācijas novērtējums.

Noskaidro, par ko ir runa, kas ir iesaistītās puses, kādas ir iesaistīto pušu intereses, kuras ir pozitīvas, kuras negatīvas.

2. Formulēšana. Izvērtēšana. Risināšana.

Rīcības variantu paredzēšana. Katru variantu analizē, fiksējot ieguvumus un zaudējumus, kādi varētu rasties šādas rīcības gadījumā. Izvēlas variantu, kurā ir visvairāk ieguvumu un vismazāk zaudējumu (vai vispār to nav).

3. Lēmuma pieņemšana.

Izvēles pamatojums. Saruna par to, kā rīkoties, ja kas līdzīgs atgadītos pašam, kā ieteiktu citiem rīkoties līdzīgā situācijā.

Ja analīze notiek klasē, mācību stundas laikā, var piedāvāt bērniem grāmatā aprakstīto situāciju izspēlēt ar pozitīvu risinājumu, ko paši ir atraduši.

Uzdevums „Slepenraksts”

Izpēti, kas ir slepenraksts. Izdomā pats savu slepenrakstu un iedod, lai kāds cits izlasa tavu ziņu.